

การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิต สมุนไพรพื้นบ้าน ของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

อ.กานต์ เชื้อวงศ์ (หัวหน้าโครงการ)

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ

อ.สุกัญญา ทองแห้ว

สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

อ.นิพนธ์ วัฒนชัย

สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ



ความเป็นมา

“สมุนไพรพื้นบ้านไทย” มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานควบคู่สังคมไทยนับตั้งแต่สมัยอดีตต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นเป็นส่วนประกอบในอาหาร เป็นยารักษาโรคใช้ในการดูแลสุขภาพและยา การเสริมความงาม ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการส่งเสริม สืบทอด และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างคุณค่าและมูลค่าให้แก่สมุนไพรพื้นบ้านไทยตลอดมา

จากความสำคัญข้างต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยโดยกระทรวงสาธารณสุขจึงได้กำหนดนโยบายเป็นแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรพื้นบ้านไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะเพิ่มมูลค่าการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้ได้ 3.6 แสนล้านบาทภายในปี 2564 และผลักดันให้ไทยก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำการส่งออกผลิตภัณฑ์สมุนไพรอันดับ 1 ของอาเซียน และต่อเนื่องเป็นแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรพื้นบ้านแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านไทย และเพื่อพัฒนาการผลิตและใช้ประโยชน์สมุนไพรพื้นบ้านไทยอย่างมีคุณภาพ เต็มประสิทธิภาพ และครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของสมุนไพรพื้นบ้านไทยและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของไทย โดยวางเป้าหมายเป้าหมายให้ 1) ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออก วัตถุดิบสมุนไพรพื้นบ้านคุณภาพ และผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านชั้นนำของภูมิภาคอาเซียน 2) มูลค่าวัตถุดิบสมุนไพรพื้นบ้านและผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านภายในประเทศเพิ่มขึ้น อย่างน้อย 1 เท่าตัว กำหนดให้มีพันธกิจในการพัฒนาสมุนไพรพื้นบ้านไทยให้เป็นที่ยอมรับ ได้มาตรฐาน มีคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสมุนไพรพื้นบ้านไทย และส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และการใช้สมุนไพรพื้นบ้านไทย

วิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม เป็นศูนย์การเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน ตั้งอยู่ที่ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี เป็นหนึ่งในชุมชนแหล่งปลูกพืชผักและพืชสมุนไพรพื้นบ้านสร้างอาชีพเกษตรให้แก่ชุมชนตำบลป่าตาล โดยมุ่งเน้นการทำเกษตรแบบพึ่งวิถีธรรมชาติ สร้างผลผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพโดยไม่ใช้สารเคมี และยังแบ่งปันพื้นที่ให้คนในชุมชนได้เข้ามาประกอบอาชีพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย จึงเป็นแหล่งสร้างอาชีพให้แก่ชุมชนตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี นอกจากนี้ ยังเน้นปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของไทย อาทิ ตะไคร้ มะกรูด ขิง ข่า ขมิ้นชัน ไพล กะเพรา โหระพา ฟ้าทะลายโจร กล้วยฯ ฯลฯ ปัจจุบันการผลิตผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนนี้มุ่งเน้นไปที่ผลผลิตที่เป็นผลผลิตสดส่งจำหน่ายตามตลาดต่าง ๆ ภายในอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี

ข้อจำกัดหนึ่งของผลผลิตสมุนไพรพื้นบ้านแบบสดคือไม่สามารถคงสภาพอยู่ได้นาน อีกทั้งหากมีผลผลิตออกมามากในบางฤดูกาลเกษตรกรจะต้องรับความเสี่ยงของการชำรุดเน่าเสียของผลผลิต หากจัดจำหน่ายไม่หมด วิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม ได้พยายามแก้ปัญหาด้านการจัดการผลผลิตโดยนำไปแปรรูปด้วยการอบแห้งด้วยโรงเรือนอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ โดยเมื่อปี 2566 ชุมชนได้รับการสนับสนุนโรงเรือนอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์จากภาครัฐ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการอบแห้งเพื่อลดความชื้นในผลิตภัณฑ์ทั้งพืชและสัตว์โดยใช้แสงอาทิตย์เป็นแหล่งให้พลังงานความร้อนซึ่งสามารถทำให้สามารถยืดระยะเวลาการเก็บรักษาผลผลิตพืชสมุนไพรพื้นบ้านได้เป็นอย่างดี โดยแปรรูปในรูปแบบผลผลิตแห้งที่ยังมีคุณภาพดี สามารถเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพใกล้เคียงผลิตภัณฑ์เดิมมากที่สุด

จากการทำการอบแห้งผลผลิตสมุนไพรพื้นบ้านส่งผลให้ขยายขีดความสามารถของผลผลิตได้คือการเก็บรักษาได้นานและยังนำไปใช้งานได้หลากหลายกว่าผลผลิตสดเพราะสามารถนำไปประยุกต์ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังไม่มีมีการจัดการผลผลิตแปรรูปลักษณะนี้ และมีความต้องการองค์ความรู้และการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านให้ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการและการส่งเสริมตลาด ซึ่งจากความต้องการดังกล่าวสอดคล้องกับแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรพื้นบ้านไทย ฉบับที่ 1 ในที่ 1 การส่งเสริมผลผลิตของสมุนไพรพื้นบ้านไทยที่มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศที่มีเป้าประสงค์ คือ ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน แปรรูปเบื้องต้นอย่างมีคุณภาพปริมาณวัตถุดิบสมุนไพรพื้นบ้านที่มีคุณภาพมีความเพียงพอใกล้เคียงต่อความต้องการใช้ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้านไทยให้คงไว้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

แม้ว่าภาครัฐจะผลักดันมูลค่าการบริโภคสมุนไพรให้มากขึ้น แต่ผลตอบแทนทางธุรกิจที่ผู้เพาะปลูกสมุนไพรซึ่งอยู่ในช่วงต้นน้ำได้รับยังน้อย หากเทียบกับผู้ประกอบการกลางน้ำ-ปลายน้ำ ในห่วงโซ่การผลิต เพราะเกษตรกรยังเน้นการผลิตและจำหน่ายในรูปแบบสมุนไพรสด คณะผู้จัดทำโครงการจึงมีความสนใจจัดทำโครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตสมุนไพรพื้นบ้าน ของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านแปรรูปให้แก่วิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากพืชสมุนไพรพื้นบ้านตลอดห่วงโซ่การผลิต ทำให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและประชาชนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อส่งเสริมการผลิตพืชสมุนไพรพื้นบ้านไทย ของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม
2. เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านแปรรูป ของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินโครงการ

สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี จำนวน 20 คน

ระยะเวลาดำเนินโครงการ

มกราคม - กรกฎาคม 2567

วิธีดำเนินโครงการ

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านแก่ชุมชน

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2567 ได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านแก่ชุมชน ณ ศูนย์ประชุมชุมชนของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี โดยมีผู้เข้าร่วมจากชาวบ้านจำนวน 30 คน วิทยากรได้ให้ความรู้เกี่ยว

กับพืชสมุนไพรพื้นบ้าน การเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสม วิธีการปลูกที่ถูกต้อง รวมถึงการดูแลรักษาหลังปลูก ผู้เข้าร่วมอบรมได้ฝึกปฏิบัติจริงในการเพาะกล้าและปลูกสมุนไพรพื้นบ้านได้แก่ขมิ้นชัน ทำให้ชุมชนได้รับความรู้และมีแปลงปลูกสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่อไป

2. การอบรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน

เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2567 ได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน ณ ศูนย์ประชุมชุมชนของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพ) ฟาร์ม ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี โดยมีผู้เข้าร่วมจากกลุ่มแม่บ้านและวิสาหกิจชุมชนจำนวน 22 คน วิทยากรได้สาธิตและให้ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติการผลิตชุดสมุนไพรไทยสำเร็จรูปสำหรับแช่มือแช่เท้า และชุดเครื่องต้มยาสมุนไพรอบแห้ง นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ทั้งฉลาก บรรจุภัณฑ์ คู่มือวิธีใช้ และข้อมูลประกอบผลิตภัณฑ์ ทำให้ชุมชนมีความรู้และสามารถผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านที่มีคุณภาพและปลอดภัยได้

3. การอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาการตลาดออนไลน์

เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2567 ได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาการตลาดออนไลน์ โดยมีผู้เข้าร่วมจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและนักศึกษาจำนวน 30 คน ณ ศูนย์ประชุมชุมชนของวิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพ) ฟาร์ม ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี วิทยากรจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างคอนเทนต์และการบริหารจัดการการตลาดออนไลน์ นอกจากนี้ ยังมีนักศึกษาสาขาานิตศาสตร์ร่วมให้แนวคิดออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์และบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ทำให้ชุมชนได้รับความรู้ในการสร้างเพจออนไลน์และวางแผนการตลาดออนไลน์สำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ



การบูรณาการกับการเรียนการสอน

รายวิชา นศ 3009303 การผลิตสื่อดิจิทัล โดยการบูรณาการนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นดังนี้

1. การสร้างและพัฒนาคอนเทนต์ดิจิทัล นักศึกษาที่เรียนวิชาการผลิตสื่อดิจิทัลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างคอนเทนต์ที่เหมาะสมและน่าสนใจสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งรวมถึงการออกแบบกราฟิก การถ่ายภาพ และการสร้างวิดีโอโปรโมต เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ

2. การออกแบบบรรจุภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์ ในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการออกแบบบรรจุภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ โดยนำทักษะที่ได้รับจากการเรียนวิชาการผลิตสื่อดิจิทัลมาใช้ในการสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคและเหมาะสมกับตลาดสมัยใหม่

โดยมีนักศึกษาสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ จำนวน 15 คน ร่วมให้แนวคิดออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์และบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ต้นแบบ



ผลผลิต (Output)

1. ผู้เข้าร่วมอบรมได้ฝึกปฏิบัติจริงในการเพาะกล้าและปลูกสมุนไพร เช่น ขมิ้นชัน ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรพื้นบ้าน การเลือกพันธุ์พืช วิธีการปลูก และการดูแลรักษาหลังปลูก

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ สมุนไพรไทยสำเร็จรูปสำหรับแช่มือแช่เท้า และชุดเครื่องต้มยาสมุนไพรอบแห้ง รวมถึงฉลาก บรรจุภัณฑ์ คู่มือวิธีใช้ และข้อมูลประกอบผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านมีความน่าสนใจและมาตรฐานสูงขึ้น

3. ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้การสร้างเพจออนไลน์ การวางแผนการตลาดออนไลน์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการขายผลิตภัณฑ์ในยุคดิจิทัล มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างคอนเทนต์และการบริหารจัดการการตลาดออนไลน์

ผลลัพธ์ (Outcome)

1. การเสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับชุมชน ผู้เข้าร่วมอบรมได้มีความรู้และทักษะใหม่ๆ ในการปลูกและแปรรูปพืชสมุนไพรพื้นบ้าน รวมถึงการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ ทำให้ชุมชนสามารถผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบและบรรจุภัณฑ์ใหม่ ทำให้

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านมีความน่าสนใจมากขึ้น สามารถแข่งขันในตลาดได้ดียิ่งขึ้น และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

3. การสร้างช่องทางการตลาดใหม่ ด้วยการอบรมด้านการตลาดออนไลน์ ชุมชนสามารถสร้างและจัดการเพจออนไลน์ของตนเองได้ ซึ่งเป็นช่องทางใหม่ในการโปรโมตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้หลากหลายมากขึ้น

ผลกระทบจากโครงการ (Impact)

1. การสร้างความยั่งยืนในชุมชน โครงการได้เสริมสร้างความรู้และทักษะในการปลูกและแปรรูปพืชสมุนไพร รวมถึงการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นในด้านการผลิตและการตลาด สร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2. การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาด การตลาดออนไลน์ ชุมชนสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่กว้างขึ้น นำเสนอผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีความโดดเด่นและคุณภาพดี ทำให้มีโอกาสขยายตลาดไปยังกลุ่มลูกค้าที่สนใจสินค้าพื้นเมืองและสมุนไพรไทยผ่านช่องทางออนไลน์

3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบและการอบรมในด้านต่าง ๆ ได้เสริมชุมชนให้มีความพร้อมในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและมีความสามารถในการแข่งขันในตลาด

การนำไปใช้ประโยชน์และสร้างรายได้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของชุมชน ชุมชนได้รับความรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน รวมถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับตลาดสมัยใหม่ ช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและสามารถแข่งขันในตลาดได้ดียิ่งขึ้น

2. การตลาดออนไลน์ ชุมชนสามารถสร้างและจัดการเพจออนไลน์ของตนเองได้ ซึ่งเป็นช่องทางใหม่ในการโปรโมตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการสร้างคอนเทนต์และการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ ทำให้การตลาดออนไลน์มีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้กว้างขวางขึ้น ทั้งในและนอกพื้นที่

3. การเพิ่มรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดออนไลน์ ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากการขายผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด นอกจากนี้ การมีช่องทางการตลาดที่หลากหลายยังช่วยลดความเสี่ยงในการพึ่งพาช่องทางการขายแบบเดิม ๆ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนในระยะยาว จากการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการขยายตลาด วิสาหกิจชุมชนป่าตาล สุรัตติกาล (ซีพี) ฟาร์ม ตำบลป่าตาล อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี มีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 10% จากยอดขายก่อนหน้า รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้มาจากการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพ ได้แก่ ชุดสมุนไพรไทยสำเร็จรูปสำหรับแช่มือแช่เท้า และชุดเครื่องต้มยาสมุนไพรอบแห้ง รวมถึงการเข้าถึงลูกค้าใหม่ผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงถึงความสำเร็จของโครงการ